

Počítat a mapovat: statistika židovského obyvatelstva v českých zemích

➔ Židovské identity > Sčítání lidu, s. 109

Tato příloha obsahuje vybraná data a mapy o počtu, struktuře a jazykových, respektive národnostních charakteristikách židovských obyvatel českých zemí. Věříme, že vám tyto údaje pomohou orientovat se v moderních dějinách Židů. Při jejich používání je však třeba pamatovat na to, že statistika poskytuje pouze zjednodušený obraz židovských (a jiných) identit a že sčítání lidu, na nichž je založena velká část těchto informací, se v českých zemích odehrávala pod nátlakem nacionalistů: českých, německých i židovských.

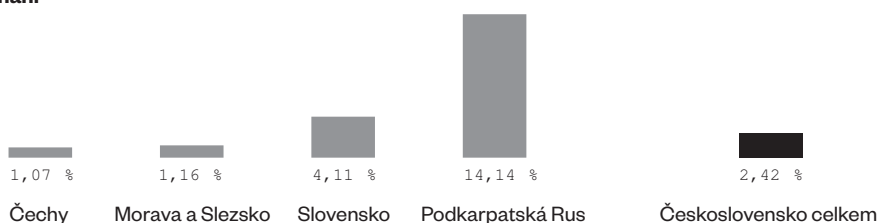
457 – Počet Židů podle vyznání v českých zemích do druhé světové války

Tato tabulka spojuje data z předmoderních sčítání obyvatel a – od roku 1869 – i jejich moderní podoby založené na statistické vědě.

		1785	1846	1869	1880	1900	1910	1921	1930
Čechy	celkem	2 723 484	4 389 178	4 940 898	5 527 263	6 271 012	6 712 944	6 670 582	7 109 376
	Židé	42 129	70 578	89 933	94 449	92 745	85 826	79 777	76 301
	%	1,55%	1,61%	1,82%	1,71%	1,48%	1,28%	1,20%	1,07%
Morava a Slezsko	celkem	1 526 177	2 273 907	2 348 815	2 691 482	3 084 487	3 346 313	3 335 152	3 565 010
	Židé	26 665	40 410	49 041	52 755	56 243	54 600	45 306	41 250
	%	1,75%	1,78%	2,09%	1,96%	1,82%	1,63%	1,36%	1,16%
celkem pro české země	celkem	4 249 661	6 630 085	7 289 713	8 215 689	9 355 499	10 059 257	10 005 734	10 674 386
	Židé	68 794	110 988	138 974	147 204	148 988	140 426	125 053	117 551
	%	1,62%	1,67%	1,91%	1,79%	1,59%	1,40%	1,25%	1,10%

458 – Poměrné zastoupení lidí izraelského vyznání v Československu podle sčítání z roku 1930

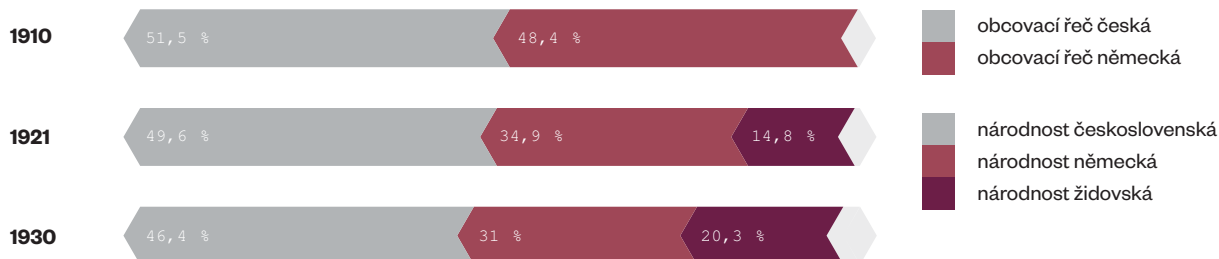
Naší nebo jizp?
Židé v českém 20. století

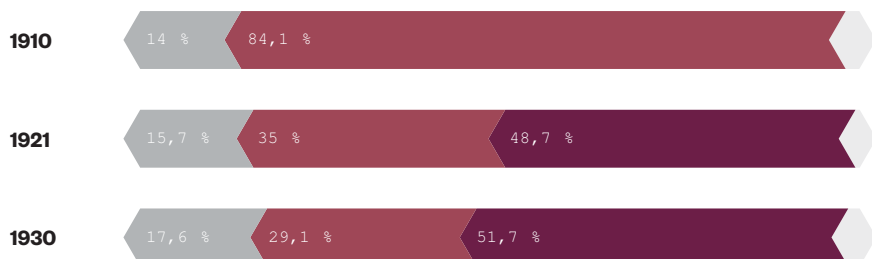
459 – Vývoj obcovací řeči (1910) a národnosti (1921, 1930) obyvatel izraelského vyznání podle sčítání lidu

Zatímco v době habsburské monarchie obyvatelé při sčítáních lidu (od roku 1880) udávali svou obcovací řeč, v meziválečném Československu statistici (a nacionalisté) sledovali národnost. Graf kromě jiného ukazuje, že k židovské národnosti se s největší pravděpodobností přihlásili zejména lidé, kteří dříve vykazovali německou obcovací řeč.

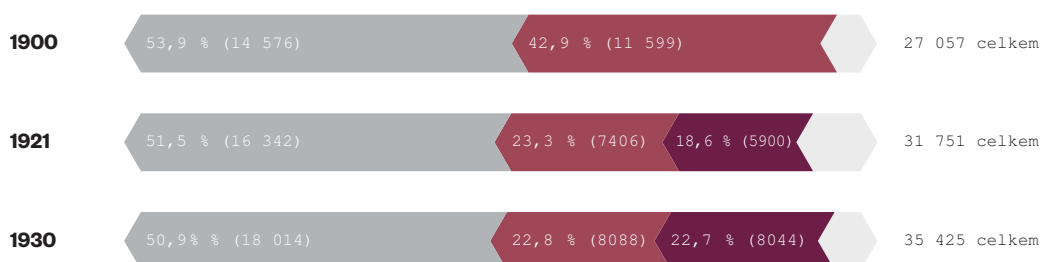
Čechy:

Morava:

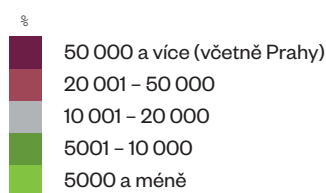

Praha:

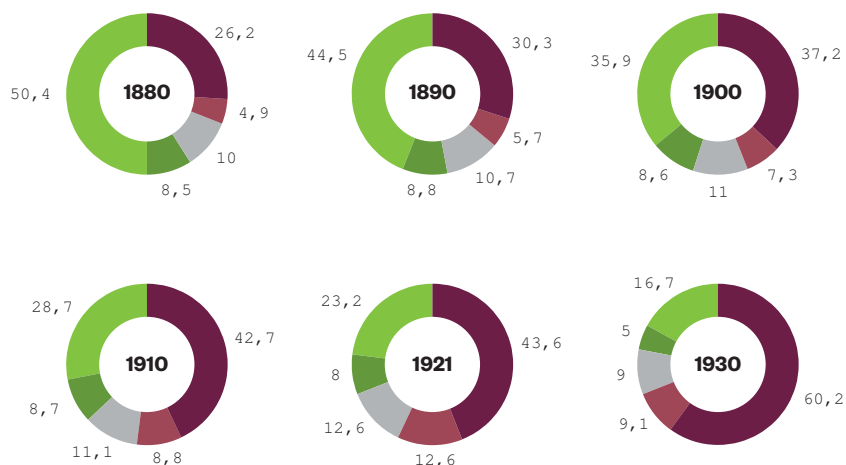

460 – Rozvrstvení obyvatel izraelského vyznání podle velikosti obcí podle sčítání lidu

Grafy ukazují rozdělení židovských obyvatel do obcí podle jejich velikosti a dobře ilustrují rychlý proces stěhování do měst.

↪ Doma na cestě? > Z vesnic
 do měst, s. 204

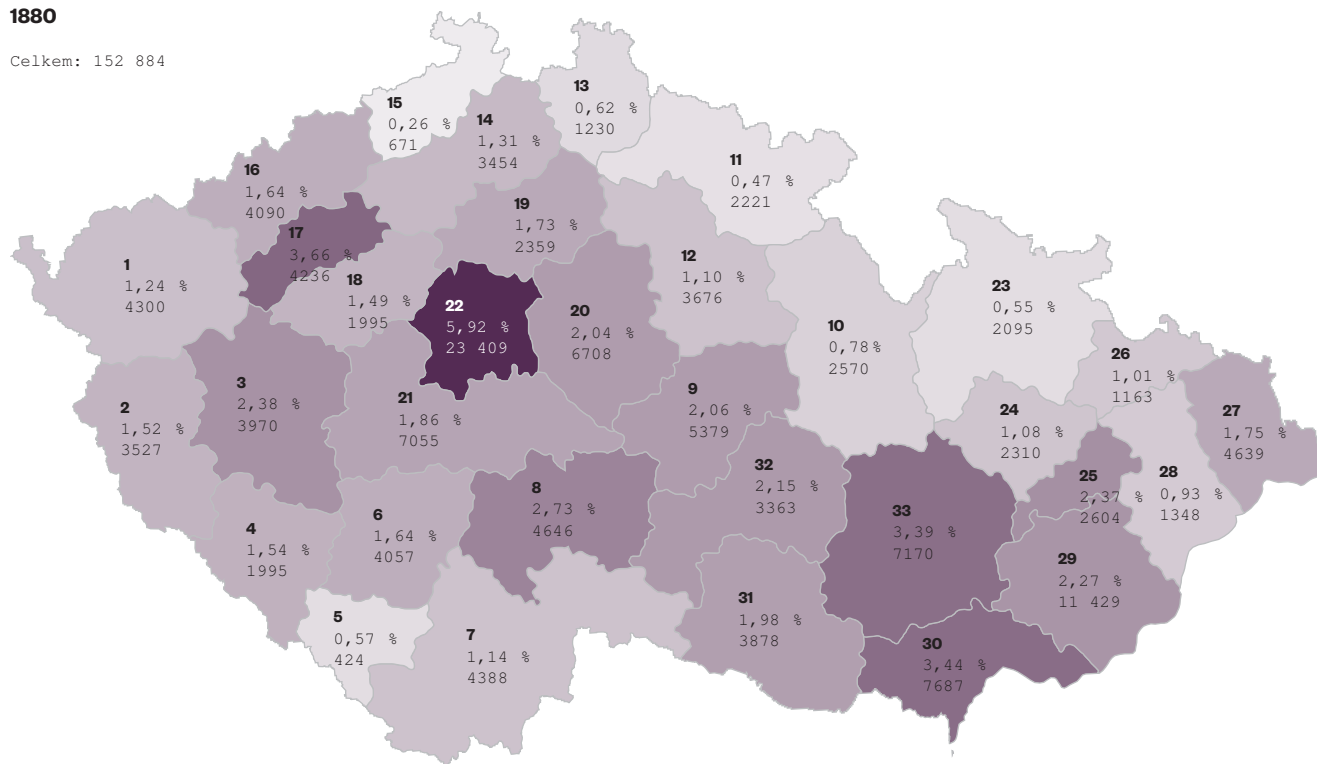

461 – Národnost obyvatel Československa izraelského vyznání podle sčítání z roku 1930

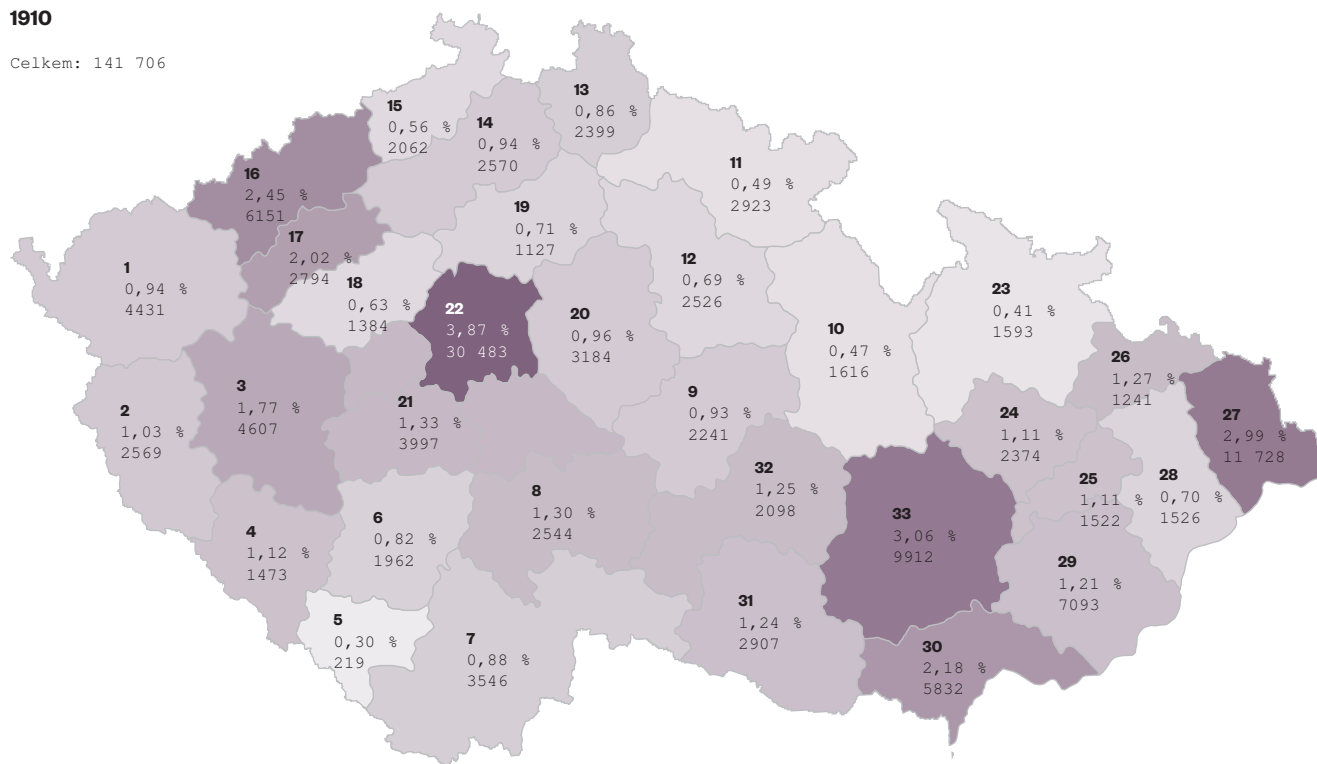

Kvůli proměňujícím se hranicím okresů je obtížné porovnávat geografické rozložení Židů v českých zemích v delším časovém období. Jan Heřman, odborník na demografii Židů v českých zemích, přepočítal údaje ze sčítání lidu pro roky 1880, 1910, 1930 a 1950 na okresy v jejich stavu z roku 1971 (kdy svou studii vytvářel) a spojil je do větších celků s podobnou strukturou židovského obyvatelstva.

Celkem: 152 884

Celkem: 141 706

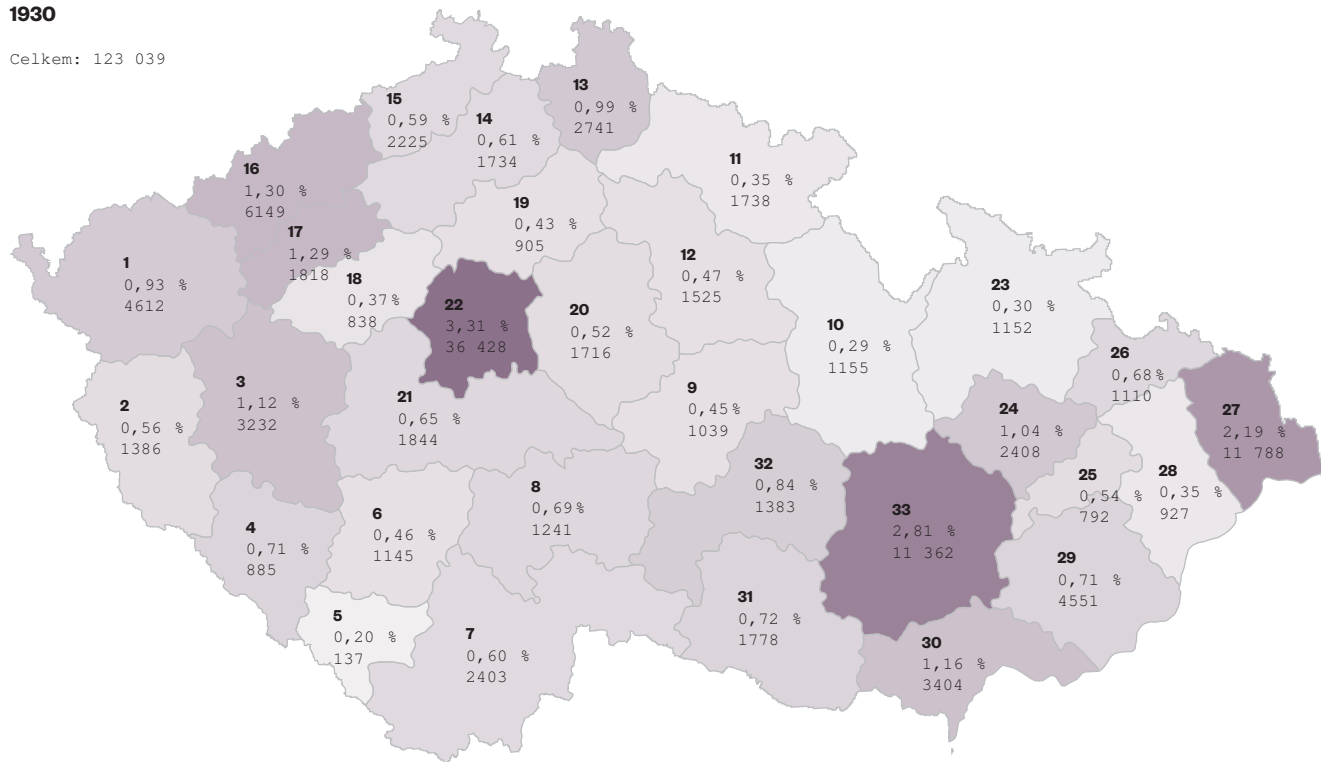
- 1 Cheb, Sokolov, Karlovy Vary
- 2 Tachov, Domažlice
- 3 Plzeň, Rokycany
- 4 Klatovy
- 5 Prachatice
- 6 Strakonice, Písek
- 7 Český Krumlov, České Budějovice, Jindřichův Hradec, Dačice
- 8 Tábor, Pelhřimov
- 9 Havlíčkův Brod, Chrudim
- 10 Svitavy, Ústí nad Orlicí, Rychnov nad Kněžnou, Moravská Třebová

- 11 Náchod, Trutnov, Semily
- 12 Jičín, Hradec Králové, Pardubice
- 13 Liberec, Jablonec nad Nisou
- 14 Česká Lípa, Litoměřice
- 15 Děčín, Ústí nad Labem
- 16 Teplice, Most, Chomutov
- 17 Louny
- 18 Rakovník, Kladno
- 19 Mladá Boleslav, Mělník
- 20 Nymburk, Kolín, Kutná Hora
- 21 Benešov, Beroun, Příbram
- 22 Praha

- 23 Šumperk, Bruntál
- 24 Olomouc
- 25 Přerov
- 26 Opava
- 27 Ostrava, Karviná, Frýdek-Místek
- 28 Nový Jičín, Vsetín
- 29 Kroměříž, Zlín, Uherské Hradiště, Vyškov, Blansko, Prostějov
- 30 Hodonín, Břeclav
- 31 Znojmo, Třebíč
- 32 Jihlava, Žďár nad Sázavou
- 33 Brno

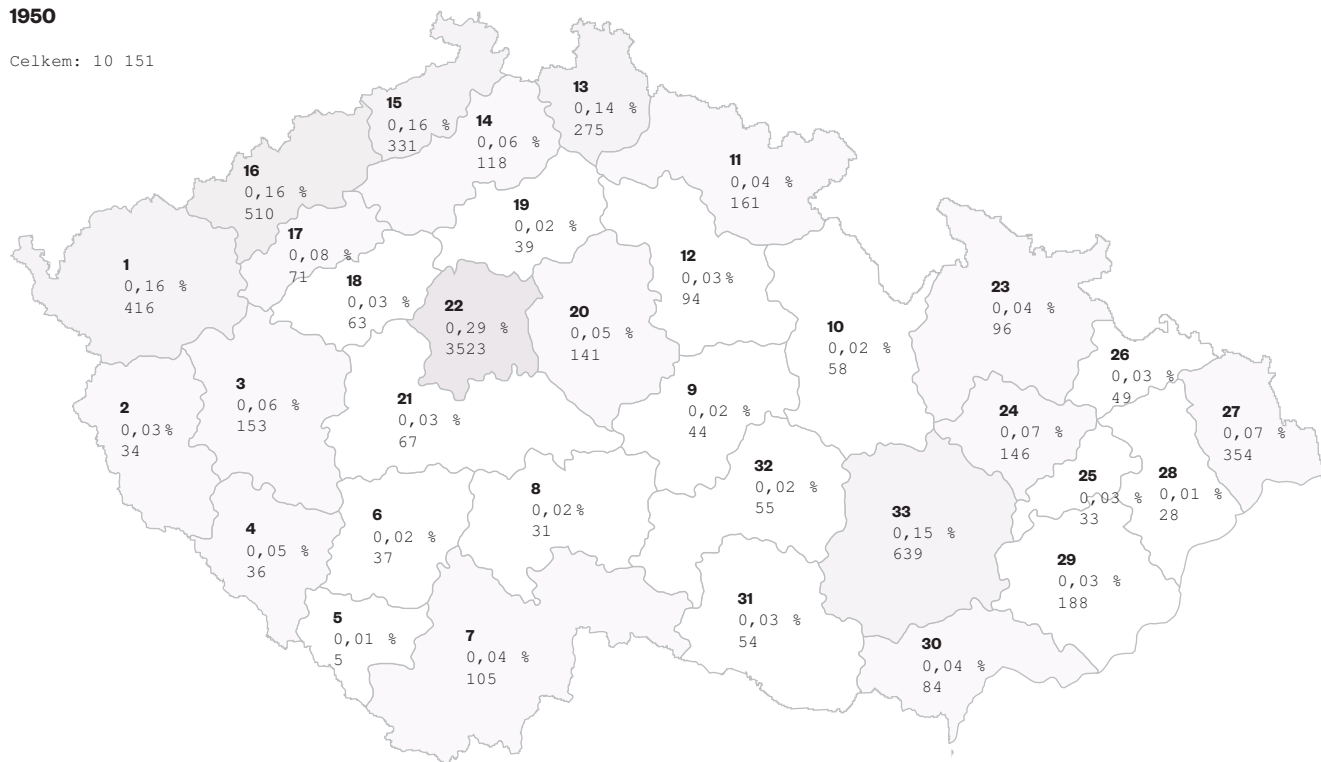
1930

Celkem: 123 039

1950

Celkem: 10 151

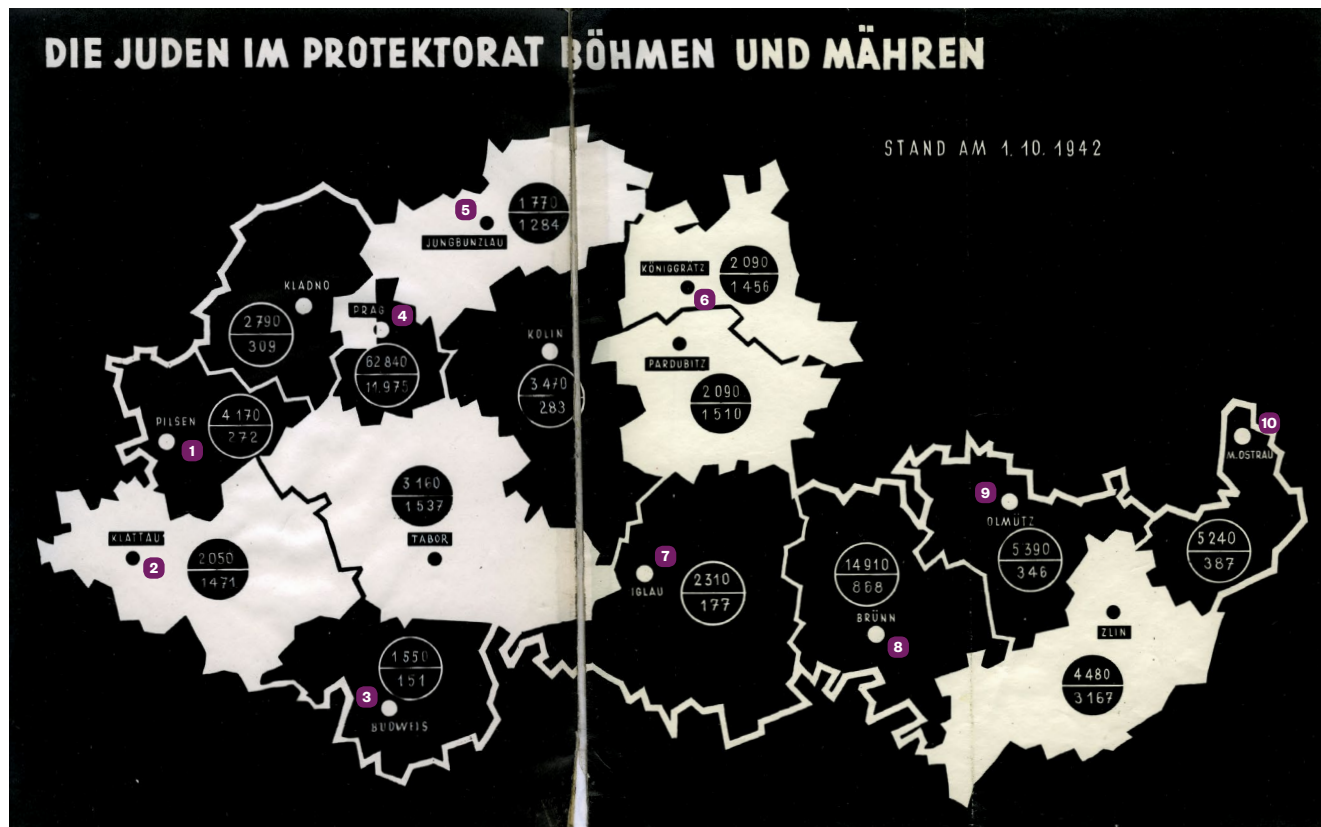

Naši nebo jizp?
Židé v českém 20. století

463 – Schematická mapa ukazující úbytek Židů v protektorátu od okupace do 1. října 1942

Židovské muzeum v Praze

Mapa byla součástí oficiální zprávy Židovské náboženské obce v Praze pro nacistické úřady a zachycovala stav Židů po zhruba roce deportací do ghatt a koncentračních táborů a jejich celkový úbytek. Horní číslo ukazuje počet Židů registrovaných v každé oblasti a spodní počet těch, kteří byli ještě k 1. říjnu 1942 přítomni. Snižování počtu padalo nejen na vrub deportací, ale také „vystěhovalectví“ a přirozeného úbytku (úmrtí). Mapa ukazuje postupující soustřeďování Židů ve velkých městech, zejména v Praze. Z oblastí zobrazených s černým podkladem byla již většina Židů deportována, zatímco bílé podložené oblasti deportace teprve očekávaly

- 1 Plzeň 3 České Budějovice 5 Mladá Boleslav 7 Jihlava 9 Olomouc
2 Klatovy 4 Praha 6 Hradec Králové 8 Brno 10 Moravská Ostrava

464 – Statistika židovského „vystěhovalectví“ z protektorátu s povolením nacistů

Údaje z této tabulky zahrnují Židy, kteří se z protektorátu vystěhovali se souhlasem nacistů, tj. většinou přes Ústřednu pro židovské vystěhovalectví. Uvedené cílové země nemusely proto odpovídat skutečnosti – například některé země Jižní a Střední Ameriky mohly pouze sloužit jako zástěrka pro „vystěhování“ do Palestiny. Řadu z těch, kteří uprchli do Evropy, zastihla nacistická okupace v jiných zemích. V kolonce Asie je započítáno zejména „vystěhování“ do Šanghaje. Kromě zde uvedených je třeba počítat s několika tisíci dalších, kteří utekli – z pohledu nacistů – ilegálně. Tabulka také nezahrnuje lidi, kteří utekli již před zřízením protektorátu, zejména za druhé republiky.

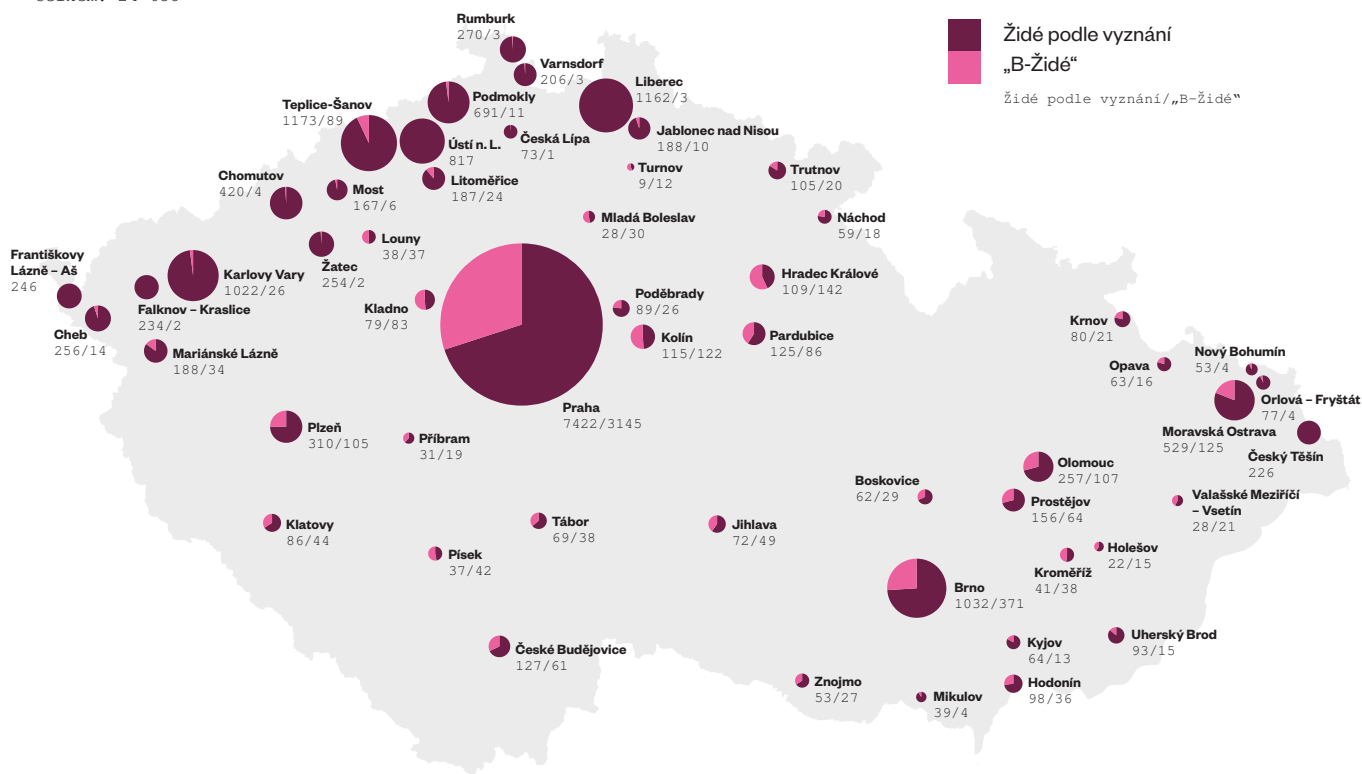
[Doma na cestě? >](#)
„Vystěhovalectví“, s. 267

cílová země/kontinent	1939	1940	1941	1942	1943	celkem
USA	1 263	156	63	–	–	1 482
Střední Amerika	512	81	78	–	–	671
Jižní Amerika	2 652	1 988	33	–	–	4 673
Afrika	132	33	2	–	–	167
Palestina	2 068	49	–	–	–	2 117
Evropa	10 940	1 154	305	273	93	12 765
Asie	1 273	2 715	54	–	–	4 042
Austrálie	176	–	–	–	–	176
	19 016	6 176	535	273	93	26 093

465 – Počet členů židovských náboženských obcí, 1946–1947

Statistika počtu členů jednotlivých židovských náboženských obcí v Čechách a na Moravě, jak byla nahlášena Radě židovských náboženských obcí v letech 1946–1947 (většinou jde o stav k srpnu až září 1947), ještě před nárůstem vystěhovalectví do Palestiny, respektive Státu Izrael. Přehled zahrnuje též jako zvláštní kategorii tzv. „B-Židy“, kteří nebyli Židy podle vyznání a neměli správně být členy židovských náboženských obcí. Protože však byli nacisty podle rasových kritérií za Židy považováni, poskytovaly jim poválečné židovské obce dočasně sociální pomoc.

Celkem: 24 658

466 – Židovské obce v České republice, 2013

Celkem: 2847

Naši nebo jazy?
Židé v českém 20. století

467 – Statistika pronásledování Židů v protektorátu

I přes poměrně detailní dokumentaci obětí „konečného řešení židovské otázky“ v českých zemích je velmi obtížné získat přesné údaje o počtu zavražděných a přeživších. Důvodem jsou jak méně zdokumentované osudy Židů z pohraničí a migrace, tak i skutečnost, že za protektorátu se povinně museli jako Židé přihlásit i lidé, kteří se nepovažovali za Židy podle vyznání nebo národnosti. Navíc osudy deportovaných (a to zejména těch poslaných z Terezína dále na východ) jsou stále zpřesňovány. Tento přehled byl převzat z knihy Karla Laguse a Josefa Poláka o terezínském ghettu z roku 1964. I když některé údaje by mohly být na základě dnešních znalostí v detailech zpřesněny, ponecháváme tabulku pro konzistenci v původní podobě.

počet Židů podle norimberských zákonů v době vzniku protektorátu	118 310
vystěhovalo se	26 111
v protektorátu zůstalo	92 199
do Terezína deportováno	73 608
přímo na východ (Lodž, Minsk, atd.) deportováno	7 849
illegalita, zatčení, sebevraždy	7 939
nedeportováno zůstalo	2 803
přežili v Terezíně	6 900
vrátili se z transportů do vyhlazovacích středisek na východě (deportovaní z Terezína i přímo na východ)	3 371
vrátili se z věznic a ilegality	848
vrátili se z tábora v Nisku (se Svobodovou armádou)	123
pronásledování přežili	14 045
Celkový počet židovských obětí z protektorátu	78 154

POUŽITÉ ZDROJE

Kateřina ČAPKOVÁ: *Češi, Němci, Židé? Národní identita Židů v Čechách 1918–1938*, Praha-Litomyšl 2005 (2. vyd. 2013)

Bohumil ČERNÝ: „Emigrace Židů z Českých zemí v letech 1938–1941“, *Terezínské studie a dokumenty*, 1997, s. 55–71

Federace židovských obcí v České republice (informace o počtu členů současných židovských obcí)

Jan HEŘMAN: *Structure and Development of the Jewish Population of Bohemia and Moravia, 1754–1953*, Documentation Center in Jewish Demography and Statistics, Avraham Harman Institute of Contemporary Jewry, Hebrew University, rukopis, 1971

Ines KOELTZSCH: *Geteilte Kulturen. Eine Geschichte der tschechisch-jüdisch-deutschen Beziehungen in Prag (1918–1938)*, München 2012

Karel LAGUS, Josef POLÁK: *Město za mřížemi*, Praha 1964 (2. vyd. Praha 2006)

Gustav OTRUBA: „Statistische Materialien zur Geschichte der Juden in den böhmischen Ländern seit dem Ausgang des 18. Jahrhunderts“, in: Ferdinand SEIBT, ed.: *Die Juden in den böhmischen Ländern*, München-Wien 1983, s. 323–351

Petr SEDLÁK, Petr: „Židé v českých zemích v letech 1945–1949“, *Terezínské studie a dokumenty*, 2008, s. 13–45

Jana VOBECKÁ: *Populační vývoj Židů v Čechách v 19. a první třetině 20. století. Společenské a hospodářské souvislosti*, Praha 2007